

Huomioita –
hyönteisistä / kasveista / ihmisistä

Mira Vornanen

Taideyliopiston kuvataideakatemia
Taidegrafiikan opetusalue

Kuvataiteen maisterin opinnäytteen kirjallinen osa
02.10.2024

**TAIDE-
YLIOPISTO**

X KUVATAIDEAKATEMIA

Ohjaaja
Kirjallisen osan ohjaaja
Professori

Tuula Närhinen
Kaija Kaitavuori
Annu Vertanen

Tarkastajat

Taru Elfving
Maija Savolainen

Kiitokset

Tuula Närhinen
Kaija Kaitavuori
Annu Vertanen
Toby Kobayashi
Johanna Heikkilä
Niina Pietarinen
Mimma Tuomisalo
Rakkaat ystävät ja kollegat
Kuvan Kevät 2024 -osallistujat
Tuomo Rainio

Tiivistelmä

Kuvataiteen maisterin opinnäytteeni koostuu taiteellisesta sekä kirjallisesta osasta. Opinnäytteen taiteellinen osa oli esillä Kuva/Tila-galleriassa osana Kuvan Kevät 2024 -näyttelyä (4.5.-2.6.2024). Opinnäytteen kirjallinen osa kertoo kokemuksista ja ajattelusta ennen taiteellisen osan syntymistä, prosessista teoksen alkaessa muotoutua sekä lopulta teoksesta galleriassa. Lisäksi mukana on teoksen kuvallinen sekä sanallinen dokumentaatio.

Opinnäytteen taiteellisessa osassa pohditaan havaintoa ja läsnäoloa. Katsominen, kuunteleminen sekä kosketukseen keskittyminen tuovat meidät tähän hetkeen. Luonnossa aika näyttäytyy jatkuvana tapahtumana, jossa vuodenajat seuraavat toisiaan. Asiat muuttavat loputtomasti muotoaan, mutta mikään ei todella katoa. Teoksen lähtökohta on havainnoissa, joihin huomio ympäristössä liikkuessa kiinnittyy. Kasvit ja hyönteiset suhteessa omiin tunteuksiin, tunteisiin sekä ajatuksiin ovat perustana teoksen synnyssä. Teos kutsuu hidastamaan ja tarkkailemaan. Nelimetrinen käsin valmistetusta pellavapaperista koostuva Platanus on keskellä tilaa. Valo kuultaa teoksen lävitse ja paljastaa puun rungosta muistuttavia kuvioita. Sen edessä matalalla lasisella vitriinillä on Magnolia -julkaisu. Julkaisun sivut ovat reikäisiä, kuin hyönteisen ruokailun jäljiltä. Julkaisua saa selata ja sen nostaminen käsiin on mahdollista.

Opinnäytteen kirjallisessa osassa kerron minulle taitelijana tärkeistä asioista avaten omaa taustaani sekä ajatteluani. Kerron arvoistani ja suhteistani

maailmaan. Osa I / ennen vie matkalle kokemukseeni Japanista ja suhteistani hyönteisiin. Kerron ajatuksistani ennen, kun teos saa muotonsa ja pohdin omaa suhdettani minulle merkityksellisiin tekijöihin ja teoksiin. Osa II / jälkeen kertoo enemmän itse teoksesta ja sen fyysisestä muotoutumisesta. Teoksesta suhteessa valoon, tilaan sekä katsojaan ja kokijaan.

Sisällysluettelo

Teostiedot	8
Aluksi	10
osa 1 / ennen	
lähtökohdista	14
hyönteiset / Japani	16
keräilijä	17
empatia	18
kieli / kommunikaatio	21
tuoksu / muisti / nimeäminen	23
ääni / tallentaminen	26
kosketus / pehmeys	28
pelko / inho / kuolema	31
kasvit / hauraus	34
pyhyys / metsä	36
osa 2 / jälkeen	
teosprosessi	42
tila / valo	43
ilmastointi / ilman kosteus	45
katsojan liike tilassa	46
vielä yksi juttu / loppuksi	47
Kirjallisuus	56
Painamattomat lähteet	58
Kuvaluettelo	59

Teostiedot

Teos oli esillä Kuvan Kevät 2024 -näyttelyssä Taideyliopiston kuvataideakatemian Mylly rakennuksessa 4.5.-2.6.2024. Näyttelyyn osallistui 51 taiteilijaa ja teokset valloittivat tiloja rakennuksen kerroksissa, sekä ulkotiloissa kattoterassilla ja kuopassa Haapaniemenkadun puolella. Oma teokseni sijoittui katu-kerroksen Kuva/Tila-galleriaan. Kuvan Keväessä esillä olleessa teoksessani oli kaksi osaa.

Magnolia, 2024, käsinsidottu julkaisu, 35 cm x 25 cm, 32 sivua, editio 5.

Käsinsidottu julkaisu on matalan lasisen vitriinin päällä. Paperi on Muncken Print Cream 75 g, joka on ohut ja luonnonvalkoinen. Paperin pinta on pehmeän karhea. Julkaisussa ei ole kansia ja kaikki sivut ovat samaa paperia. Sidonta on tehty vaaleanruskealla pellavalangalla, viiden pisteen sidontana. Julkaisussa on 32 sivua, joihin on kaikkiin leikattu reikiä. Reiät on leikattu laserleikkurilla ja niiden reunat ovat tummuneet kuumuudesta. Julkaisussa ei ole kahta samanlaista sivua. Paperi on ohutta ja näin ollen alemmalla sivulla olevat jäljet sekä reiät kuultavat läpi seuraavalle sivulle, muodostaen rei'ille ääriiviivat. Kaikki sivut ovat keskenään erilaisia ja reikien rytmi vaihtelee. Kun valo osuu julkaisuun ja sivut ovat hieman irrallaan toisistaan muodostuu sivujen väliin tiloja, valon ja varjon leikkejä. Julkaisun ollessa valoa vasten, rei'istä kuultaa valoa useampien sivujen lävitse.

Platanus, 2024, käsintehty paperi, nukkapähkämön lehdet, 475 cm x 125 cm

Paperista valmistettu teos on ripustettu katosta keskelle tilaa. Teoksen alareuna on noin senttimetrin irti lattiasta ja se liikkuu ilmavirrassa kevyesti. Liikkeen rytmi on vaihteleva. Teos muodostuu arkeista. Saumat ovat tummemmat ja paljastavat rakenteen. Arkkeja on yhteensä 27 ja ne on asetettu aina kolme rinnakkain. Arkit ovat keskenään samankokoisia ja ne on liimattu yhteen riisiliimalla. Niiden pinta on tasainen, mutta valoa vasten katsottaessa paljastuu epäsäännöllisiä kuvioita, jotka muodostuvat paperin paksuuden vaihtelusta. Paperi on valmistettu itse pellavakuidusta. Teoksen pintaan on kiinnitetty kolme nukkapähkämönlehteä, joissa on reikiä. Reiät ovat samanmuotoisia kuin Magnolia -julkaisun sivujen reiät.

Aluksi

Vietin *Kuvan Kevät 2024*-näyttelyä edeltävän talven Japanissa taidegraafiikan vaihto-opintojen parissa. Lähtiessäni Japaniin ajattelin, että minulla oli jo lopputyöni teemat aika lailla selvillä. Käsittelisin katoavaisuutta tavalla tai toisella. Teoksen muoto olisi todennäköisesti julkaisu ja sen lisäksi jotain vapaassa tilassa olevaa, joko kasveja tai paperia.

Japanissa ollessani huomasin kirjoittavani hyönteisistä ja tarkkailevani maastoa jälleen valokuvaajan katsein. Olin kehollani voimakkaasti läsnä ympäristössä, joka oli minulle samaan aikaan tuttu ja täysin vieras. Olin viettänyt Japanissa viisi kuukautta aikaisemmin vuonna 2017 ja nyt saapuesani maahan tuttuus ja vieraus vuorottelivat mielessäni.

Olen ensimmäiseltä ammatiltani puutarhuri ja työskentelen edelleen myös tässä ammatissa. Puutarhurin tieto on minussa sisällä, enkä edes osaisi katsoa ympäristöä ilman sitä, vaikka haluaisin. Se on kuin kieli, jota kerran opittuaan ei voi enää olla ymmärtämättä. Kasvit ja kaupunkitila kiehtovat ja kiinnostavat minua.

Toisen tutkintoni opiskelin valokuvan parissa Turun Ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa, ja se avasi minulle tallentamisen ja ajan pysäyttämisen mahdollisuudet. Kun luonnostaan keräilyyn taipuvaiselle ihmiselle annetaan käsiin väline, jolla voi ajasta muodostaa pysyviä konkreettisia dokumentteja on tiedostojen määrä loputon. Kuvaan paljon puhelimella, mutta myös järjestelmäkameralla digitaalisesti sekä analogisesti filmille. Valokuvasta puhuttaessa puhutaan aina myös ajasta. Ajan käsite on jotain abstraktia ja ihmisen kehittämää. Kuitenkin samaan aikaan luonnossa aika on konkreettista ja helposti hahmotettavaa luonnon vuodenkierrossa. Kevättä seuraa aina kesä, kesää syksy ja lopulta saapuu talvi. Ihmisen lineaarisen aikakäsityksen sijaan aika näyttäytyy luonnossa syklisenä. Ihmi-

sen aika alkaa syntymässä ja loppuu kuolemassa. Olen kuitenkin kokenut luonnon tarkkailun lohdullisena. Kuinka jatkuvuuden tunteen voisikin löytää sulautumisesta.

Olen aina liikkunut mielelläni luonnossa. Jo lapsuudessa metsät, pelot ja ojan pohjat tulivat tutuiksi. Aikuisena kuvataiteen kentällä toimiessani, olen kokenut luonnon loputtomaksi inspiraation lähteeksi. Ihmisen pyrkimys erillisyyteen luonnosta on kiehtonut minua pitkään. Kaksi toisistaan erillistä asiaa muodostaa kiinnostavan vuoropuhelun. Kuinka olemme kokonaan osa luontoa, bakteerit ihollamme ja sisällämme, samaan aikaan on olemassa pyrkimys hallintaan suhteessa ympäröivään luontoon kuten kasveihin. Lohdullisuutta löytyy läsnäolosta luonnossa ja huomasinkin katoavaisuuden pohtimisen painuvan taustalle Japanissa ollessani. Teokseni tuntui nousevan tarpeesta mahdollistaa pysähtymisen hetki. Ihmettelyn hetki jonkin äärellä, joka on vetänyt huomion puoleensa. Sellaisten asioiden tarkkailu kuinka valo kulkee teoksessa, miltä materiaalit tuntuvat sormissa tai katsottaessa? Miltä tuntuu pysähtyä katsomaan ja mitä se tuo mieleen? Miltä oma keho tuntuu suhteessa teokseen ja kuinka toiset teokset tilassa tulevat osaksi kokemusta?

Ennen teoksen syntymistä, teosta tehdessäni ja nyt *Kuvan Kevät 2024*-näyttelyn jälkeen minulla on ollut mielessäni paljon asioita, jotka tuntuvat liittyvän kyseessä olevan teoksen syntyyn ja näyttelyssä esillä olemiseen sekä tapaani toimia taiteentekijänä. Olen kirjoittanut ja kuvannut asioita kuten metsästäjä-keräilijä keräilee ruokaa ja tarveaineita maastosta. Nämä löydökset olen nyt kerännyt tähän opinnäytteen kirjalliseen osaan kokonaisuudeksi, joka on minulle tekijänä ominaisen monimuotoinen. Tarkastelen teemoja perustunteiden sekä aistien kautta, sillä ne ovat ohjanneet teoksen syntyä. Olen pysähtynyt lempinäkyjeni äärelle yhä uudestaan ja uudestaan katsellen ja pohtien sekä tunnustellen niitä.

osa I / ennen

kuva 1.

lähtökohdista

Liikun käsitteellisen ja konkreettisen välillä. Kaipaen käsillä tekemistä ja asioiden koskettamista, toisaalta teoksissani on aina kyse myös jostain muusta, ajatuksesta taustalla. Puutarhurin työssä olen ruumiillisesti liikuttamassa materiaa, kun pidän yllä luonnon ja ihmisen luoman ympäristön rajoja tai kasvatan ruokaa viljelypalstalla. Kuvataiteilijana minulle ovat tärkeitä myös ruumiilliset prosessit kuten paperinvalmistuksen vaatimallisuus. Kuitenkin myös kirjoittaminen ja lukeminen ovat minulle oleellinen osa luovaa prosessia, abstrakti kieli on mukana käsin kosketeltavan rinnalla. Valokuvaus on ollut pitkään praktiikkani kulmakivi, mutta suhteessani valokuvaan on myös ongelmia. Nyt ensimmäistä kertaa tämän *Kuvan Kevät 2024* -prosessin aikana onnistuin hahmottamaan, mikä tekee valokuvasta toisinaan itselleni haastavan. Se on valokuvan suhde materiaalisuuteen.

Minna Salamin teoksessa *Aistien viisaus* hän kirjoittaa aistivoimaisesta tiedosta, jossa mukana on kaikki aisteihin liitetty tieto. ”Kun jokin on aistivoimaista, se vaikuttaa aistien lisäksi koko olemukseen: mieleen, kehoon ja sieluun.”¹ Hän kuvailee kirjansa lähestymistapaa lyyriseksi tunneälyn ja älyllisen tiedon liitoksi. Tämä kiehtoo minua, pidän ruumiillista moniaistista olemista yhteydessä maailmaan kaikkein arvokkaimpana asiana. En halua lähestyä kirjoittamista myöskään tässä kirjallisessa opinnäytteessä puhtaasti akateemisen tiedon kautta, vaan tuon mukaan omaan henkilökohtaisuuteeni liittyvän tiedon.

Taiteen kanssa maailman äärellä -kokoelmassa Teemu Mäki kirjoittaa posthumanismista avaten käsitettä. Mäen mukaan posthumanismi tarkoittaa ihmisen jälkeisen ajan luomista ja ajattelemista.² Humanismissa ko-

rostetaan nimenomaan ihmiselämän erityisyyttä, mutta posthumanismi haluaa rikkoa tämän arvottavan jaot-
telun ihmiseen ja muihin. Mäki käsittelee posthumanis-
mia monesta kulmasta katsottuna ja tunnistan tekstistä
itseni. Olen ihminen ja siitä en pääse mihinkään, mutta
haluan kurkottaa omasta positiostani kohti muita ihmisiä,
mutta myös muiden eläinten ja muiden olioiden kuten
kasvien maailmassa olemista kohti. Joskus tunnen ah-
distusta ihmisyysteni, siitä tuhovoimasta, joka on mi-
nussa ja elämässäni jatkuvasti läsnä suhteessa muuhun
elämään. Silloin tuntuu tarpeelliselta edes yrittää ylittää,
ohittaa tai kiertää humanismin kaksi peruspilaria: (ihmis)
elämän pyhyys ja puhtaan järjen yliveraisuus.³ Ottaa
tilalle jotain muuta, jonka tunnistan tässä posthumanis-
miksi. En ole niinkään kiinnostunut ihmisen tuhoutumi-
sesta, vaikka se saattaakin olla väistämättä edessä, enkä
ainakaan transhumanismista, mutta haluaisin kovasti
päivittää perinteistä humanismia pois päin yksilökeskei-
syydestä, pois puhtaan järjen ylivallassa kohti ekologi-
sempaa ja muutkin kuin ihmiset huomioivaa näkökulmaa.⁴

Jane Bennettin teos *Materian väre* tuntuu todella ko-
toisalta. En odottanut tätä, mutta hänen kirjoituksensa
resonoi todella vahvasti oman olemiseni kanssa. Hän
pohtii asioiden omaa toimijuutta ja sitä, kuinka voisim-
me luopua ihmislähtöisestä näkökulmasta suhteessa
muuhun luontoon, mutta myös elottomiin objekteihin.
Bennett kohtaa erästä ojaa tarkkaillessaan sommitel-
man, jossa elottomat objektit ilmenevät *olioina*, joita ei
voi kokonaan palauttaa ihmisen niille antamiin rooleihin.
Hän yllättyi siitä mitä näkee, kun tuo näennäisesti elo-
ton materia muodostaa asetelman, joka sisältää myös
kyvyn saada asioita tapahtumaan. Tilanteessa kaikki
vaikutti kaikkeen: oja, sää, katu sekä Bennett itse osa-
na sommitelmaa.⁵ Tarkkaillessani ympäristöäni elän täl-

1 Salami 2020. 29.

2 Johansson ja Seppä toim. 2021. 200.

3 Johansson ja Seppä toim. 2021. 200.

4 Johansson ja Seppä toim. 2021. 208.

5 Bennett 2020. 30.

laisia hetkiä, mutta myös oleminen taideteoksen kanssa voi olla vastaava tilanne. Ihmisen halu on se, joka muodostaa yhdessä teoksen kanssa sommitelman. Se mikä ohjaa haluani ihmisenä on huomattavasti hankalampaa käsittää kuin voisi äkkiseltään kuvitella. Bakteerit sisälläni vaikuttavat toimintaan, muistot aivoissani vaikuttavat päätöksen tekoon. Mikä on se mikä saa minut katsomaan tiettyjä asioita? Vaikuttumaan niistä? Tekemään tietyt valinnat? Nämä ajatukset tuovat esille tuntemani nöyryyden havaintojen ja tapahtumisen äärellä. Yritän ottaa oppia Bennettin sanoista: ”Antropomorfismin häivä voi siis käynnistää herkkyyden, jonka löytämä maailma ei olekaan täynnä ontologisesti erillisten kategorioiden olentoja (subjekteja ja objekteja) vaan eritavoin muodostuneita materiaalisuuksia, jotka muodostavat liittoumia.”⁶

hyönteiset / Japani

Saavun Japaniin sateisena päivänä, mutta nyt sade taukoaa. On pimeää ja kuumaa. Kosteus tekee pimeydestä painostavaa ja minulla on ristiriitainen olo. Laulukaskaiden äänet valtaavat kaiken tilan. Niiden ääni tuo mieleeni muistoja. On kuin en olisi poissa ollutkaan vaan palaisin suoraan siihen mistä lähdin kuusi vuotta aikaisemmin. Silloin oli heinäkuun loppu ja nyt on syyskuun puoliväli. Pieni suikale aikaa välillä on kadonnut. Ilma on sama. Tuoksut ovat tuttuja. Olen kuitenkin matkan väsyttämä, pimeässä tuntuu pelokkaalta.

Päivällä kohtaan pelon uudestaan ja voimakkaammin. Auringon paisteessa, minne ikinä katsonkin, ovat hämähäkit vallanneet paikat puusta puuhun. Seitit kimmentävät auringossa ja suuret mustat hämähäkit komeilevat niiden keskellä. Pelon lisäksi tunnen ihmetystä. Suomessa hämähäkki odottaa piilossa saalistaan, täällä verkkonsa keskellä. En näe yhdenkään hyönteisen

lentävän verkkoon, mutta kerran todistan sudenkorenon kamppailua seittiä vastaan. Niin vahvaa seitti on, että myös taistelua on raskasta seurata. Noina päivinä minusta tulee arka. Säpsähdän heinien pyyhkiesä sääriäni. Omien hiusteni kutittaessa käsivarttani. En uskalla astua asfaltin ulkopuolelle luontoon, edes leikatulle nurmelle. Silti en haluaisi olla missään muualla.

Huomioni alkaa kiinnittyä niihin jälkiin, joita hyönteiset ovat minun aisteilleni havaittavaksi jättäneet. Lehdissä on reikiä. Niitä on kaikkialla. Erilaisissa kasveissa reiät ovat erimuotoisia. Kuitenkaan en näe juurikaan hyönteisiä, jotka reikiä luovat. Merkit ovat kiehtovia. Myöskään laulukaskaita en näe, vaikka niiden laulu on kaikkialla. Se on voimakainta auringon laskiessa. Näen niiden tyhjiä kuoria asuintaloni valkealla seinällä. Ne ovat kiivenneet siihen maasta ja muuttaneet muotoaan jättäen jälkeensä vain tuon kuoren. Nämä kuoret ovat muistoja aikaisemmasta muodosta, mutta myös menneestä ajasta, toisesta elämästä.

keräilijä

Olen aina ollut keräilijä. Tunnustelen maailmaa katseeni lisäksi myös muilla aisteillani. On ihanaa kumartua haistamaan kasvien kukintoja, pysähtyä kuuntelemaan linnunlaulua. Kirjailija Julia Cameron kertoo liikkeen ja liikunnan tärkeydestä luovalle ajattelulle. Tunnistan myös itse tämän tärkeyden omassa työskentelyssäni. Niin työssäni puutarhurina, kuin omalla palstallani on ruumiillinen voima tietysti tärkeää, mutta liike ja etenkin käveleminen on myös ajattelun käynnistäjä luovaan työhön ryhtyessäni. Cameron kertoo Gerry nimisestä henkilöstä, joka kävelee kaupungissa väsymättä havainnoiden. ”Porttikäytäviä, kivettyjä katuja – Gerry kerää kaupungin visuaalisia ilonlähteitä niin kuin hänen esi-isänsä keräsivät pähkinöitä ja marjoja. He keräsivät ruokaa. Hän kerää ajatuksen aiheita, ravin-

6 Bennett 2020. 143.

toa ajatuksille.”⁷ Käveleminen saa ajatukseni liikkeelle ja toisinaan rauhoittaa mielen, kun se tuntuu levottomalta tai keskittyminen on vaikeaa. Kävellessäni keräilen inspiraatiota niin valokuvaamalla kuin tarttumalla asioihin käsilläni. Tunnustelen pehmeän lehden pintaa. Poimin maasta taskuun tamentterhon ja kiven. Työhuoneella materia muodostaa kimppuja sekä kasoja ja laatikoiden sisältä aukeaa pieniä kokoelmia, jotka kuljettavat minut menneisiin päiviin. Niin kauan kuin muistan, on jonkinlaisen kokoelman keräileminen ollut meneillään, päämäärää tällä toiminnalla ei kuitenkaan tunnu olevan.

empatia

Tarkkaileva katseeni on suuntautunut hyönteisiin jo lapsuudessa. Muistan ihailleen perhosia ja kuoriaisia nauttien niiden kauniista väreistä ja mielikuvituksellisista muodoista. Perhosentoukat, joiden peräpäässä on piikki pelotteena ja ihossa hienot sotamaalaukset, kiehtoivat minua. Mehiläisten ja kimalaisten pörröiset kehot kiinnittivät huomioni, kuinka turkkiin oli tarttunut keltaista siitepölyä niiden lentäessä kukasta kukkaan. Suuret hevosmuurahaiset herättivät kummastusta ja mäntypistiäisten toukat pelkoa niiden syödessä männyt lähes kaljuiksi. Pidin lukkeja epäilyttävinä ja tahmeaa hämähäkin seittiä kasvoilla inhottavana.

Lapsuudessa ensimmäinen lukemani romaani oli Marjatta Kureniemen *Pukke Punamuurahaisen seikkailut*. Siinä muurahainen seikkailee hyönteisten maailmassa, joka on kuitenkin kuin omamme, täynnä inhimillisyyttä. *Pukke Punamuurahaisen seikkailut* toimi minulle porttina lukemisen maailmaan. Pääsin sen avulla kiinni tarinoin. Sellaisiin tarinoin, joita voin itsekseni lukea ja kuvitella. Kirjoitetulla kielellä kerrotut tarinat luonnosta, toivat kokemukseen uuden kerroksen. Kirjassa koetaan asettua hyönteisen näkökulmaan sen luontaiseen

7 Cameron 2012. 301.

ympäristöön. Teos on julkaistu ensimmäisen kerran 1954, ja itse luin sen lapsuudessani 1900-luvun lopulla. Kirjassa on esillä ajan henki, hyönteiset ovat arkisia ja lapselle kerrotaan niiden maailmasta omamme rinnalla. Samalla kerrotaan ihmisenä kasvamisesta ihmisten maailmassa. Kirjassa on jotain lempeää, tarinan kautta se näyttää hyönteisillä olevan oikeuksia kuten meilläkin. Tarinassa myös hyönteisillä on perheet ja tunteet.

Totta kuitenkin on, etteivät hyönteiset ole aivan kuin ihmiset. Luen Elisa Aaltolan ja Sami Kedon kirjaa *Empatia, myötäelämisen tiede* ja se avaa minulle uusia näkökulmia tunteissani vieraita lajeja kohtaan. Kirjassa avataan koko laajaa käsitteistöä liittyen myötäelämiseen. Kehittynyt moraalinen on sitä, että otamme huomioon muiden hyvinvoinnin ja näkökulman myös silloin, kun siitä ei ole meille itsellemme hyötyä. Lisäksi moraalinen vaatii avoimuutta erilaisuudelle, jolloin emme näe arvoa ainoastaan niissä olennoissa, jotka ovat itsemme kaltaisia.⁸ Jotta moraalinen mahdollistuisi on yksi tärkeä kehitettävä tunne tai kokemus empatia. Empatia on laaja käsite ja se tuntuu tärkeältä, kun pohdin itseäni tarkkailijana ja taiteilijana jakamassa kokemuksiani maailmasta. Empatia ohjaa minua. Mielenkiintoni suuntautuu hyönteisiin ja puihin ja pohdin millaista hyvä elämä suhteessa toisiimme voisi olla.

Samalla olen kuitenkin ihminen ihmisen kehossa ja todellisuudessa. En voi tietää miltä tuntuu astella maan pinnalla kovakuoriaisen jaloin kitiinikuoren suojissa, mutta niin kauan kuin muistan, minulle on tuntunut itsestään selvältä, että myös kovakuoriaisella on mieli. En halua inhimillistää hyönteisiä, mutta pidän tärkeänä ajastusta siitä, että vaikken voi tietää miltä tuntuu olla hyönteinen, voin silti tavoitella hyönteisen kokemusta kuvittelun keinoin. Jacques Derrida pohtii eläintä ja sen totaalista toiseutta kirjassaan *Eläin joka siis olen*. Teoksessaan Derrida tutkii ihmisen valtaa toisiin eläimiin niin omasta näkökulmastaan,

8 Aaltola & Keto 2018. 19.

kuin muiden filosofisten kirjoitusten kautta. Jos eläin on jokin totaalisesti toinen, on sillä myös jonkin todella toisen näkökulma meihin ihmisiin.⁹ Tämä katsomisen ja katseen kohteena olemisen vuorottelu kiehtoo minua. Hetken tuntuu, että luonto katsoo takaisin ja olemme tasavertaisia.

Leena Krohnin *Tainaron* on enemmän kuin paikka, se on tapahtuma, jota hyönteiset asuttavat. Teoksen päähenkilö kulkee vieraassa maailmassa uteliaana ja avoimena. Ihastellen, mutta välillä inhoa ja kauhuakin tuntien, kuitenkin aina kunnioitukseen ja ymmärrykseen pyrkien. *Tainaron* ja sen asukkaat ovat jatkuvassa liikkeessä ja muutoksessa, rytmi on erilainen kuin ihmisten maailman. Kirja puhuu minulle juuri niistä asioista, joista haluan kuulla. Se on tarina, jossa käydään läpi suhdettamme aikaan ja muistoihin, syntymään ja kuolemaan. Päähenkilö on vieraassa maailmassa ja vieraiden keskellä. Tarkkailijana hän katsoo tuntematonta tutkivasti ja hyväksyvästi. Hän menee omia ensireaktioitaan pidemmälle ja yrittää ymmärtää myös sellaista, jonka piiriin hänellä itsellään ei koskaan tule täysin olemaan pääsyä. Kuinka hämmentävää ja kiehtovaa on kohdata jotain uutta ja erilaista. Tarinassa vierasta tutkitaan katsomisen ja kielen kautta. Teoksessa inhimillistetään hyönteistä, mutta se toimii mielestäni nimenomaan empatian välineenä. *Tainaronissa* kommunikointi onnistuu, vaikka hahmot ovat toisistaan erilaisia, eri lajisia, eivätkä he pyrikään muuttamaan toistensa kaltaisiksi. Päähenkilön oppaana kulkee muuan jääkäri, joka rauhallisesti ja kärsivällisesti johdattaa läpi *Tainaronin*. Todellisuudessa hyönteiset eivät minua ymmärrä, enkä minä ymmärrä niitä, mutta voin tavoitella ymmärrystä ja pohtia maailmojemme erilaisuutta sekä meitä yhdistäviä asioita. Mielestäni *Tainaronissa* toteutuu Aaltolan ajatus erilaisuuden tunnistamisesta, pitämättä sitä kuitenkaan meitä erottavana kuiluna.¹⁰

9 Derrida 2021. 27.

10 Aaltola & Keto 2018. 126.

kieli / kommunikaatio

Mietin itseäni ja matkaani. Olen Japanissa kaukana kotoa, koska halusin vieraan kielen piiriin. Muiden kielten kuin äidinkieleni suomen puhuminen on ollut minulle aina hyvin haastavaa. Nyt halusin saada suuni auki kielellä, jota kyllä ymmärrän, mutta jota en millään voinut puhua. Heittäytyminen tuntui parhaalta ja ainoalta vaihtoehdolta. Saattaa kuulostaa hullunkuriselta, että englannin kielen kanssa rentoutta tavoitteleva matkustaa Japaniin, mutta niin minä tein. Kun olin Japanissa pakotettu kommunikoidaan vieraalla kielellä, tuli englannista ensimmäinen kieleni ja japanista toinen. Olen kiinnostunut myös japanin kielestä ja sen opiskelusta, mutta olen laiska sen suhteen. En halua istua oppitunneilla, en halua toistaa harjoituksia. Minua ahdistaa ilmaista itseäni vajaan, erilaisella tavalla, kuin millä äidinkielelläni viestisin. Välttelin kieliopintoja silloin, kun ne olivat minulle pakollisia koulussa. Opettelin sanoja, mutten edelleenkään osaa sääntöjä, joilla ne tulisi yhdistää. Jhumpa Lahirin teos *Toisin sanoin* kertoo siitä, kuinka hän pääsee italian kielen sisälle vasta kun hän muuttaa Italiaan. Kirjan lause: ”Koska lopulta oppiakseen kielen, tunteakseen olevansa yhteydessä siihen, tarvitaan dialogia, olkoon kuinka lapsellista tai epätätödelistä tahansa.” kertoo juuri siitä mikä minulle on vaikeaa.¹¹

Japanissa en osaa lukea. Käytössä on kolme erilaista merkkijärjestelmää ja erilaisia merkkejä on tuhansia. Koska niitä on niin paljon, olen opetellut vain osan. Internet on muuttanut kaiken. Voin kääntää kirjoituksen hetkessä puhelimen avulla, joten teen niin. Käännökset vaativat tulkintaa, sillä kirjoitusmerkit ovat usein monimerkityksellisiä. Olen keskellä merkkejä, jotka eivät kerro minulle juuri mitään. Yksittäisiä tavuja, jotka minun tulisi vielä kääntää uudelleen ja kenties vielä uudelleen saadakseni niistä jonkinlaisen varmuuden. Kun ranskalainen kielitieteilijä Roland Barthes matkusti Japaniin vuonna 1966,

11 Lahiri 2022. Ei sivunumerointia.

hän kirjoitti kokemuksistaan kirjan *Empire of Signs*. Hän kohtasi tuolloin saman tilanteen kuin minä nyt, mutta ilman internetin tuomaa helpotusta. Ei pelkästään vieraan kielijärjestelmän tuomien merkkien läpitunkemattomuutta vaan kokonaisen uuden kulttuurin merkitysjärjestelmien kokonaisuuden, josta matkailija on ulkopuolella. Kuten omassa kokemuksessani myös Barthes kokee vierauden kiehtovana, eikä ahdistavana. Ulkopuolisuus mahdollistaa kuvittelun ja oman kulttuurin peilaamisen suhteessa tähän uuteen kokemukseen maailmasta.¹²

Muistan ensimmäisen japanin tuntini vuosia sitten. Olin kauhuissani. En pystynyt erottamaan kielen sanoja toisistaan. Nyt erotan ne ja kieli kuulostaa kotoisalta, vaikken voi sanoa osaavani sitä edelleenkään. Tunnistan sanan sieltä ja toisen täältä, ymmärrys niin sanoista, kuin kulttuurista laajemminkin, on kasvanut huomaamatta vähä vähältä.

”Tunnen yhteyden lisäksi erillisyyden. Läheisyyden lisäksi etäisyyden. Tuo mitä koen, on jotakin fyysistä, selittämättömyyttä. Se syyttää harkitsemattoman, mielettömän levottomuuden. Ihastuttava jännite. Rakkautta ensi silmäyksellä...Kuin monissa intohimosuhteissa, ihastumiseni muuttuu omistautuneisuudeksi, pakkomielteeksi. Se tulee aina olemaan jotain epätasapainoista, yksipuolista. Olen rakastunut, mutta se mitä rakastan, säilyy välinpitämättömänä. Kieli ei koskaan tule tarvitsemaan minua.”¹³ Lahiri kirjoittaa kielestä, mutta kuulen tekstissä omat ajatukseni suhteessa luontoon ja sen muihin elollisiin. Vaikka kuinka olen läsnä, on luonto suhteessa minuun välinpitämätön.

Tarkkaillessani ympäristöni kasveja totean, että lehdissä olevat reiät alkavat rinnastua mielessäni kieleen, tekstiin, kirjoitukseen, sanoihin. Tämä on jotain yleisinhimillistä. Kieli on niin syvällä ihmisyydessä, ettemme pääse sitä pakoon, vaikka koettaisimme. Muodot lehdillä ovat kirjoj-

12 Barthes 1983. 9.

13 Lahiri 2022. Ei sivunumerointia.

tusta muistuttavia, mutta kirjoitusta ne eivät silti ole. Täällä en tunne hyönteisiä. En tiedä mikä on jättänyt jälkensä lehteen. Tarkkailen jälkiä ulkopuolisena ja pohdin asioiden jakamista toisille. Minulle taiteessa on usein kyse jakamisesta. Jonkin sellaisen näyttämisestä muille, jonka olen itse löytänyt ja jonka äärelle olen pysähtynyt. Usein se tuntuu sanattomalta asialta, jota en osaa kielen avulla kertoa.

tuoksu / muisti / nimeäminen

Tuoksut leijuvat kuumassa ja kosteassa ilmassa raskaina, myöhemmin viilenneessä illassa pehmeinä. Toisinaan tuoksut yllättävät. Ne ympäröivät ja saavat minut valtaansa. Joskus pysähdyn niiden äärelle ihmettelemään, toisinaan pyöräilen ohi ja nautin tuoksun vaihtumisesta toiseen. Kun lähetän kuvan valkoisena kukkivas-ta pensaasta kotiin, kysyt minulta, millainen sen tuoksu on. Pohdin, onko se jonkinlainen orjanlaakeri suvultaan enkä osaa kuvailla sen tuoksua ollenkaan. Minua jää vaivaamaan oma rajoittuneisuuteni. Sinua jää vaivaamaan kuvailua vaille jäänyt tuoksu. Ymmärrän myöhemmin, ettei minulla ole sanoja kuvailuun. Huomaan myös, etten kykene muistamaan tuoksua enää. En usko, että tunnistaisin sitä nyt. Aki Turusen kirjassa *Tuoksujen atlas* hän kertoo ihmisen kykenevän haistamaan miljardeja tuoksuja, mutta muistamaan korkeintaan 2000 tuoksua.¹⁴ Olen haistanut tuoksun ja nähnyt sen aiheuttajan, mutta silti tuntuu, etteivät ne yhdisty mielessäni. Mietin pikku-lehtikatsuraa, tuota kaunista puuta, joka kasvaa kotitaloni nurkalla Japanissa, sekä kotona Suomessa. Muistan hajun ilmassa, kun lehdet putoavat maahan. Olen haistellut lehtiä sadat kerrat. Rakastan niiden sokerisen makeaa tuoksua. Se on kuin hattara. Joku on astunut luteen päälle. Haistan sen. Lude erittää hajua vaaran hetkellä. Nyt on sen kannalta jo liian myöhäistä. Tätä hajua kuvaamaan minulla ei ole sanoja. En osaa kuvailla sitä

14 Turunen 2021. 17.

muuten kuin sanomalla, että haisee luteelta. Kun haistan sen, mieleeni nousee kuvia erinäköisistä luteista. Toistoja ei ehdi matkallani kertyä tarpeeksi uusien hajujen äärellä, sillä kasvien kukinta on Japanissa nopeaa. Äsken kauniin oranssina kukkinut pensas on muutaman päivän kuluttua pudottanut kaikki kukintonsa. Ne makaavat nyt ruskistuneina maassa. En ole aiemmin kohdannut mitään vastaavaa kuin se. Samoin on ohi valkokukkaisen ja piikäslehtisen pensaan kukinta, jonka kuvan lähetin kotiin.

Nimeämisen yhteydessä puhutaan usein vallasta. Käytetään ihmisen valtaa, kun asioita luokitellaan. Kasvien tieteellisten nimien opetteleminen ja niillä puhuminen on ollut minulle tärkeä osa muistamista ja niiden erityisyyden tunnustamista. Oleellista tiedon jakamisessa, kun kerron nähneeni tietyn kasvin tai eläimen. Sanoesani hämähäkki, alkavat vastaanottajat kuvitella mielesään erilaisia hämähäkkejä. Kun sanon pikkulehtikatsura (*Cercidiphyllum japonicum*), voi vastaanottaja etsiä kasvin tietoja, jos ei kasvia ennestään jo tunne. Tieteellinen nimi sisältää tiedon sukulaisuudesta, joka mahdollistaa eri kasvien välisten yhteyksien hahmottamisen, sillä sukulaisuutta ei aina voi heti katsomalla havaita. Tieteellinen nimi saattaa kertoa myös lehtien muodosta tai kukinnan väristä, kuten suomenkielinenkin nimi. Sanat rakentavat mielessäni kudelmaa. Katsominen taas on toisenlaista. Erilaisten muotojen tunnistamisessa ja erojen näkemisessä asioiden välillä on kyse tapahtumasta ennen sanojen astumista mukaan. Taiteen kautta voin näyttää kokemaani suoraan, myös ilman sanoja.

Nimeän teokseni kaksi osaa kasvien tieteellisillä nimillä. Magnolia on myös suomeksi magnolia. Suomessa magnoliat ovat lähinnä pensaita, mutta japanilaiset sisaret kasvavat myös puiksi, ja magnolia on Japanissa paljon kaupunkisuunnittelussa käytetty kasvisuku. Monille magnoliasta tulee ensimmäiseksi mieleen sen kevään kaunis kukinta, mutta myös magnolioiden lehdet ovat vaikutta-

vat. Yleisestikin kasvien lehdissä on suonista olemusta, joka muistuttaa ihoa ja ne voivat olla pehmeitä ja karvaisia, nukkaisia. Erilaiset pinnat ovat kiinnostavia ja vetävät minua puoleensa. Ne tuntuvat lähestyvän jotain elimellistä. Lehdissä on elämän alku. Ne ovat ravintoa, mutta myös tuottavat happea hengittäessään hengittäväksemme. Emanuele Coccia kirjoittaa kasvien filosofiasta ja yhdyn hänen mielipiteeseensä siitä, että me ihmiset olemme unohtaneet kasvien tärkeyden. Hän kirjoittaa koko alkuperämme olevan kasveissa: ”Alkuperämme ei ole meissä – in interiore homine – vaan ulkona taivasalla. Se ei ole vakaa, ikivanha, jokin käsityskymme ylittävä taivaankappale, jumala eikä titaani. Se ei ole ainutlaatuinen. Maailmamme alkuperä ovat lehdet.”¹⁵

Platanus, suomeksi plataani, on kymmenlajinen puusuku. Plataanit ovat suurikokoisia ja rungon halkaisija voi olla jopa neljä metriä. Rungon kuviot ovat tehneet minuun vaikutuksen. Ne ovat mielenkiintoisella tavalla kauniita. Kerroksellisessa rakenteessa näkyy nuorta ja vanhaa kasvua samaan aikaan. Jotain on jatkuvasti paljastumassa. Kuori irtoaa ja haurastuminen on näkyvillä. Samaan aikaan rungossa näkyvät kuitenkin myös aivan tuoreet alueet. Myös lehdet ja hedelmät ovat kauniit, mutta ennen kaikkea rungot. Lehvästö on korkealla päiden yläpuolella tavoittamattomissa. Sormet voivat koskettaa puun pintaa. Valo tekee kaarnan kiiltäväksi. Runko on kiiltävä ja karhea samaan aikaan. Puun kuvio on kuin pyrkimys maastoutumiseen ja sulautumiseen. Uudet kerrokset muodostuvat sisältä päin ja vanhat putoavat vähä vähältä pois.

Plataanit kestävät hyvin leikkaamista, saasteita, tauteja sekä myrskyjä. Kestävyytensä vuoksi siitä on tullut suosittu katupuu myös Euroopassa, vaikkei se luontaisesti täällä kasva. Suomea pidetään plataanille liian pohjoisena asuinsijana, mutta Hietaniemen hautausmaalla kasvaa yksi nuori yksilö, joka on toistaiseksi selvinnyt talvista.

Nämä kasvit ovat taiteellisen opinnäytteeni lähtökoh-
tana. Plataanin kauniskuvioinen jylhä runko sekä mag-
nolian lehdet, joita hyönteiset ovat syöneet. Annan
teoksille näiden kasvien nimet, vaikka nimi ei ole ais-
tein koettava havainto. Nimeäminen tuo uuden ker-
roksen havainnon päälle. Nimien puute vieraiden
lajien äärellä on saanut minut toisinaan haikeaksi. Sa-
nojen puute tuntuu olevan kytköksissä unohtamiseen.

ääni / tallentaminen

Kun syksy etenee kuumista öistä ja vielä kuumemmis-
ta päivästä kohti viileyttä, huomaan hiljaisuuden lisää-
ntyvän. Alun kiihkeät auringonlaskun hetket, jolloin ilma
tuntui olevan täynnä kaikkea: tuoksuja, ääntä ja alati
muuttuvaa valoa, ovatkin nyt hiljaisia. Pimeys laskeutuu
yhä aiemmin, ja viileys saa hyönteiset kangistumaan.
Illan ollessa lämpimämpi, ne nousevat jälleen ääneen.
Vielä ei siis ole kuolo kangistanut niiden ruumiita täy-
sin. Saapuessani Japaniin luonnon äänet saivat mi-
nussa aikaan pelkoa. Syksyn edetessä hyönteisten hil-
jeneminen sai minut kuitenkin surulliseksi. Olin ehtinyt
kiintyä niihin. Niistä oli tullut minun maailmani ääniä.

Derrida kirjoittaa tunnistamisesta, joka tapahtuu sellais-
ten lajien välillä, joiden lisääntymine tapahtuu pariutumisen
kautta.¹⁶ Lauluissa kaikuu rakkauden ja vihan tun-
nustuksia ja niiden avulla tunnistetaan samankaltaisuus.
Kielellä, laululla erotetaan se itselle kaikkein viehättä-
vin, tuoksuilla samoin. Vaikka minä olenkin viehätynyt
hyönteisistä en ole niille mikään. Pohdin olemisemme
erilaisuutta ja sitä millaisena mahdan hyönteisille näyt-
täytyä. Väreilevänä lämpimänä massana ja tömähdyk-
sinä maassa. Kuulevatko he ääneni tai tuntevatko he
sen väreilynä ilmassa. Samoin kuin heidän olemisensa
pysyy arvoituksena minulle, olen minä arvoitus heille.

16 Derrida 2021. 89.

Äänet ovat minulle maiseman ja paikan ääniä. Silti
olen samalla kiinnostunut myös niiden lähteestä.
Äänen tallentamisessa ja muistamisessa on jotain
samankaltaista, kun tuoksuissa ja hajuissa. En ole
musikaalinen enkä osaa laittaa asioita nuottiviivastolle.
Kuuntelen Tuula Närhisen ja Tytti Arolan *WING BEATS
- a Karaoke Booth for Insects* -teoksen tallenteita.¹⁷ Teok-
sessa on tallennettu lentävien hyönteisten siipien ääntä ja
nyt voimme kuulla jälleen nämä äänet, vaikka itse hyön-
teiset ovat jo poissa. Teos on saanut inspiraationsa suo-
malaisen hyönteistutkijan Olavi Sotavallan tutkimuksista.
Sotavallalla oli herkkä sävelkorva, joka teki hänelle mah-
dolliseksi hyönteisten äänien kirjaamisen musiikin tonaaliseen
rekisteriin. Japanissa ollessani pohdin, voisinko
tallentaa kuulemani äänet ja jakaa ne tallenteiden avulla.

Närhinen on kiinnostunut luonnontieteen ja taiteen sa-
mankaltaisista tutkimusmenetelmistä ja on työskennellyt
pitkään luonnonilmiöiden parissa. Näkökulma hyönteiseen
on tallentava. Ollaan ilmiön eli hyönteisen äärellä ja
pohditaan olemassa olemisen jälkiä, joita se jättää maa-
ilmaan. Katsotaan ja kuullaan hyönteistä itsenään. Tai-
teilija on tekijänä paikalla toisintamassa ja näyttämässä
hyönteisen elämän erilaisia puolia uudessa ympäristössä,
uudelle yleisölle. Taiteen kontekstissa tieteen kuvallista-
via keinoja käyttäen. Näin luonnonilmiöt toimivat kuvante-
kijöinä ja samalla tulee näkyväksi, kuinka itse kuvia ja tie-
toa luonnosta syntyy erilaisten tutkimusvälineiden avulla.¹⁸

Myös kuvataiteilija Leena Saarinen on pohtinut kiel-
tää, matkimista ja lajien välistä kommunikaatiota äänen
avulla teoksessaan *Etydejä linnuille*. Saarisen teos tu-
lee minulle mieleen, kun pohdin dokumentoivan ku-
vantekemisen erilaisia muotoja. Minua kiehtoo hänen
tapansa piirtää lintujen ääntä paperille. Piirroksien läh-

17 Airola & Närhinen. 2019.

18 Närhinen 2016. 10.

tökohta on jotain todellisuudessa jo olemassa olevaa, linnun laulua, mutta käännös tapahtuu taitelijan kädelä, ei koneen avulla. Piirrokset on sittemmin tulostettu julkaisun muotoon, ja ne ovat irronneet kontekstista. Äänet ovat kuvitelmia katsojan mielessä, millainen olisi tämä laskeva ja nouseva ääni, millaisia sen väleissä ovat tauot. Saarinen kirjoittaa pyrkivänsä muuttumaan joksikin toiseksi, ymmärtämään ja eläytymään toisen asemaan.¹⁹ Valokuvaan ja piirrän lehtien reikiä, pohdin millainen tekniikka olisi sopiva välittämään katsojalle sen mitä itse koen hyönteisten jättämien jälkien äärellä.

kosketus / pehmeys

Katsomisen, haistamisen sekä kuulemisen lisäksi haikaudun koskettamaan asioita. Minua vetävät puoleensa erilaiset pinnat ja materiaalit. Kun kuljen luonnossa huomaan kiinnostavani huomiota vahvasti erilaisiin tekstuureihin. Pehmeiden, karvaisten tai nahkamaisten materiaalien katsominen on korostunut. Se on jotain intuitiivista. Pehmeiden koskettaminen on luonnostaan miellyttävää, tarve kumpuaa jostain syvemmältä kuin kieli. Sanat ovat jääneet jonnekin taka-alalle. Kosketuksen hetkessä on jotain tunteisiin vetoavaa. Olemme todella läsnä, kun keskitymme kosketukseen. Maailma ympärillä unohtuu ja mieli rauhoittuu. Liikkuessani luonnossa koen sitä jatkuvana virtana kaikilla aisteillani.

Japanilainen estetiikan kokemus on toiminnallista ja kokonaisvaltaista. Siinä korostetaan ajatusta elämästä kokonaisuudessaan esteettisenä kokemuksesta, jossa aistit ovat keskeisellä sijalla, kirjoittaa Minna Eväsoja teoksessaan *Bigaku -Japanilaisesta kauneudesta*²⁰ Hän kertoo koskettamisen olevan kuitenkin merkittävin ero taiteen esteettisessä kokemisessa, sillä Japanissa myös taide-esineitä kosketellaan ja osa

19 Saarinen 2020.

20 Eväsoja 2008. 26.

niiden arvosta muodostuu juuri siitä, miltä ne tuntuvat.²¹

Artikkelissaan *Hellät apinat* Anu Silfverberg kirjoittaa kosketuksesta. Hän on haastatellut tutkija Juulia Suvilehtoa ja jonka kuvaus ihosta on kiehtovaa.²² Ihon avulla voimme tutkia ulkomaailmaa. Tuntoaistin luomat kuvat ovat todella tarkkoja ja tämä tuntoaistin luoma tieto on ratkaisevaa ihmisen selviytymisessä. Kosketus on ensisijaista inhimillistä toimintaa, jo vauvalle voidaan kertoa kosketuksella asioita, joita kielellä ei ole mahdollista jakaa. Suvilehdon mukaan kosketus tulee ennen kieltä. Tieto hellästä kosketuksesta liikkuu eri tavalla tietoisuuteemme kuin tieto esimerkiksi kivusta. On kiinnostavaa, että ihmisellä on tällainen hellään kosketukseen, pajaamiseen, erikoistunut tuntojärjestelmä, joka vapauttaa hyvää oloa luovia hormoneja. Hellä kosketus saa meidät tuntemaan olevamme turvassa.²³

Teosta suunnitellessani ajattelen, että haluaisin antaa yleisölle luvan koskettaa sitä. Jos mukana on materiaalia, joka on kutsunut minut sen koskettamisen äärelle, miksen päästäisi yleisöäkin osalliseksi samasta kokemuksesta. Vuonna 2021 pidin näyttelyn Taideyliopiston tiloissa Tasku-galleriassa ja siellä annoin kävijöille luvan koskettaa teoksia. Näytteille oli asetettu erilaisista luonnonmateriaaleista valmistettuja teoksia ja osa niistä kutsui luokseen voimakkaammin kuin toiset.

Samalla tiedostan luonnonpehmeiden materiaalien haurauden. Hauraus niissä on kiehtonut minua, mutta jos tuhannet kädet koskettaisivat näitä materiaaleja, ne muuttuisivat jollain tavalla. Pehmeät materiaalit menettäisivät pehmeyttään ja läpikuultavat materiaalit muuttuisivat kenties tomuksi. En halua saattaa katsojaa tilanteeseen, jossa teos rikkoutuu hänen käsissään.

21 Eväsoja 2008. 27.

22 Silfverberg 2020. 9.

23 Silfverberg 2020. 10.

Tekijänä materiaalin muutos kuitenkin kiinnostaa minua. Siinä on sisällöllisesti juuri sitä katoavaisuuden ja läsnäolon tematiikkaa, jota teoksissani pohdin. Valokuvaus mahdollistaa ajan pysäyttämistä, mutta myös kuvatessa palaan usein seuraamaan luonnon tapahtumia, joissa materiaalit muuttavat muotoaan. Kun työskentele kasvimateriaalin parissa, on muutos toisella tavalla läsnä kuin valokuvassa. Materiaali on fyysisesti läsnä, ja vaikka sen muutokset luonnollisesta ympäristöstään poistettuna hidastuvat, ne eivät kokonaan pysähdy. Pehmeys on monimutkainen ja monisyinen aihe ja se yhdistyy mielessäni ihon kautta myös muistojen haipumiseen sekä maan prosesseihin, siihen kuinka asiat muuttavat muotoaan, pehmenevät kosteudessa, maatuvat.

Juhani Pallasmaa kirjoittaa yhteiskunnallisesta muutoksesta, jossa katseella on yhä voimistuva rooli ihmisenä olemisessa. Näköaisti jopa erottaa meidät maailmasta päinvastoin, kuin muut aistimme, jotka liittävät meidät kehoamme ympäröivään todellisuuteen.²⁴ Pallasmaa kirjoittaa katseella koskettamisesta, kuitenkin ennen tätä on täytyntä tapahtua todellista tuntoaistiin perustuvaa, taktiillista, koskettamista. Muutoin näköaisti ei voi tukeutua haptiseen muistiin, joka tekee kuvassa olevat pinnat eläväiksi. Näköaisti ikään kuin paljastaa sen minkä kosketus jo tietää²⁵, joten kosketuksen rooli on oleellinen ja sen pitäminen mukana tietoisesti on itselleni tärkeää.

Valokuvan suhde materiaalisuuteen häiritsee minua, ja vaikka valokuva on minulle rakas, olen halunnut kuvataiteilijana laajentaa omaa tekemistäni myös muihin tekniikoihin ja menetelmiin, joissa materiaalisuus on mielestäni voimakkaammin läsnä. Katseella koskettaminen on minulle oleellista kuvatessani itse, mutta myös muiden taiteilijoiden kuvia katsoessani. Kuvaan asioita, joita en voi ottaa mukaan kosketettavaksi ja asioita,

24 Pallasmaa 2016. 23.

25 Pallasmaa 2016. 35.

jotka houkuttavat koskettamaan. Valokuvauksessa käytetyt menetelmät ovat usein lähes immateriaalisia teoksia tehdessä, kun eletään digitaalista aikaa. Valokuva tuntuu abstraktilta. Eikä kyse ole pelkästään omasta tekijän kokemuksesta, vaan myös kokemuksestani valmiiden teosten äärellä. Valokuva on helposti pinta, joka jättää muut aistit ulkopuolelle, vaikka kuvissani olisinkin pyrkinyt tuomaan näkyväksi materiaalsen maailman pehmeitä pintoja. Teokset eivät näin ollen kutsu aistimelliseen läheisyyteen, kuten Pallasmaa muotoilee.²⁶

pelko / inho / kuolema

Oma suhteeni luontoon ja hyönteisiin ei ole yksioikoinen. Tunnen ihailun lisäksi vierauden äärellä aina myös pelkoa. Pelkään erityisesti hämähäkkejä. Minulta kysytään: kuinka puutarhuri voi pelätä hämähäkkiä? Pelkään hämähäkkiä enemmän sisätiloissa kuin ulkona. Sisällä ollessa se on tullut intiimille alueelleni. Silloin joudun kauhun valtaan, vaikka tiedän, ettei syytä pelkoon ole. Oma kontrollini on mennyt heti, kun elinalueelleni astuu jokin toinen, jonka kanssa kommunikaatio ei ole mahdollista. Pelkään omaa kipuani ja omaa pelkoani. Pelkään hyönteisen ja luonnon kuolemaa. Pelkään voimiemme epäsuhtaa. Pelkään itseäni. Suhteessa hyönteiseen oma valtani korostuu. Samalla kuitenkin vaikuttaa kuin hyönteinen olisi täysin välinpitämätön suhteessa minuun, en usko sen pelkäävän.

Vaikka hyttyselle ihminen on vain paljon syötävää²⁷, onnistuu Eeva Kilpi kirjoittamaan siitä runon, jossa pelon ja inhon sijaan hän pohtii omaa suhdettaan hyönteiseen kunnioittavasti. Kilpi ihailee hyttystä, sen taitoja ja ponnisteluja. Hän asettaa oman olemisensa samalle viivalle hyttysen kanssa ja ihmisen kuvitelmat omasta tärkeydestään kumotaan. Kokemuksemme ole-

26 Pallasmaa 2016. 29.

27 Kilpi 2006. 311.

misesta ovat niin eriytyneet, ettei meitä juuri mikään yhdistä. Uskon vierauden olevan molemmin puolisista, mutta totta on vain se, että minä en pärjää ilman hyönteistä, mutta hyönteinen kyllä pärjää ilman minua.

Jotain uutta hyönteisen ja ihmisen välisestä suhteesta tuo näkyväksi myös Ville Koskisen videoteos *Under Control*.²⁸ Se saa minut näkemään itseni ihmisenä ulkopuolelta. Teoksessa on kyse vallasta sekä hallinnasta ja niiden täydellisestä absurdiudesta. Eräässä kasvitieteellisessä puutarhassa ovat hyönteiset päässeet valloilleen, ja puutarhurit käyvät taisteluun niitä vastaan, käyttäen hyväkseen toisia hyönteisiä, kemikaaleja sekä fyysistä voimaa. Olen hämmentynyt ja lumoutunut samaan aikaan. Mietin, millainen maailmamme onkaan ja kuinka itse sijoitun sinne. Katson teosta taitelijan silmien lisäksi myös puutarhurina. Tunnen olevani tarkkailun kohteena ja häpeän ihmisyyttäni. Hyönteiset näytetään lähietäisyydeltä ja näen niiden elämän ja kuoleman. Teos paljastaa hyönteisen kohtaaman kuoleman kautta ihmisen hallinnan tarpeen ja rakentaman maailman outouden. Kuinka pitkälle olemme valmiita menemään tarpeessamme hallita kaikkea?

Franz Kafkan novellissa *Muodonmuutos* aamulla herätessään kauppamatkustaja huomaa muuttuneensa hyönteiseksi, suunnattomaksi syöpäläiseksi.²⁹ Kafkan novelli hämmentää minua. Siinä ihmisen elämä näyttäytyy äärimmäisen ankeana, mutta hyönteisen elämä vielä ankeampana. Muututtuaan täysin, ja menetettyään puhekykynsäkin, kauppamatkustaja Gregor haluaa silti jatkaa työtään. Tärkeintä on perheen kunnia ja varallisuus. Gregor suljetaan huoneeseen piiloon ja tämä viettää siellä hyönteisen elämää ihmisen ajatuksia ajatellen ja uutta kehoaan tunnustellen. Novelli tuntuu minusta kolkolta ja lattealta, vaikka ehkä Kafka yrittää päästä vierauden ja pelon äärelle. Ollaan ihmisen ja hyönteisen välillä, ei oikein

28 Koskinen 2021
29 Kafka 2005. 46.

kumpaakaan. Kertomuksen ihmiset eivät piilota inhoaan eivätkä kauhuaan, vaikka tiedostavat hyönteisen olevan perheensä jäsen. He tuntevat halua tehdä väkivaltaa pelkoa aiheuttavaa toista kohtaan. Lopulta pahoinpidelty hyönteinen kuolee ja ihmisperhe voi jatkaa elämäänsä helpottuneena. Tarinan edetessä Gregor luopuu ihmisyydestään ja inhimillisyyden tuomista tunteista pikkuhiljaa. Samoin perhe luopuu suhteestaan häneen. Hän on muuttunut niin toisenlaiseksi, että rakkauden tunteminen häntä kohtaan on muuttunut perheelle mahdottomaksi.

Miettiessäni hyönteisten ja muiden eläinten suhdetta aikaan, tunnen lievää kateutta. Uskon niiden elävän puhtaasti kussakin ajassa, läsnäolon täytyy olla täydellistä. Ehkä juuri tämä Kafkan muodonmuutoksessa hämmentää minua. Miksei päähenkilö vain heittäydy hyönteisen elämään ja hylkää raskasta ihmisyyttään? Jos muuttuisin yöllä nukkuessani joksikin toiseksi, hyönteiseksi, lähtisinkö ulkoilmaan elämään uutta elämääni? Jättäisin kaiken menneen ja luopuisin ihmisyyden kahleista. Ryhtyisin elämään hetkessä.

Hyönteisen elämä ja ruumis tuntuvat haurailta. Kuitenkin hyönteiset ovat paikalla myös silloin, kun oma katoavaisuutemme tulee meille todeksi ja materiaalit maailmassa muuttavat muotoaan. Marquerite Durasin teos *Kirjoittan* käsittelee kuolemaa ja kirjoittamista. Kertomuksen keskellä kärpänen ilmestyy yllättäen mukaan ja kuolema saa sen avulla konkreettisen muodon.³⁰ Kirjoitus terävöityy ja keskittyy hetken ympärille. Kuolemasta edetään pohtimaan kirjoittamista ja sen dokumentoivaa, todistavaa luontoa. Kuinka kirjoittaminen tallentaa kärpäsen kuoleman hetken, kuinka kirjoittaminen tuo juuri tämän kuoleman osaksi historiallista jatkumoa.³¹ On helpompaa kirjoittaa kärpäsen kuolemasta kuin omasta tulevasta kuolemastaan, joka on vasta kuvittelun tasolla. On helpom-

30 Duras 2005. 44.
31 Duras 2005. 50.

paa pohtia kärpäsen kuolemaa, kuin läheisen kuolemaa.

New Performance Turku -festivaalilla koin teoksen, jossa maassa maaten, vilttiin kääriytyneenä kuunneltiin ääninauhalla tapahtumia oman kuoleman jälkeen.³² French & Mottersheadin *Afterlife woodland*) teoksessa ääni kertoo, mitä tapahtuu, kun elämä on sammunut ja ruumis on jäänyt metsään. Teos sai minut pohtimaan kuolemani luonnon kiertokulkuun kuuluvana tapahtumana ja sen rauha teki minuun lähtemättömän vaikutuksen. Ruumis kylmenee ja lämpenee, bakteerien elämä vilkastuu, hyönteiset tulevat, toiset nisäkkäät tulevat, lopulta kasvit käyttävät hyödyksi sen mitä muilta on jäänyt jäljelle. Ruumis muuttuu pikkuhiljaa maan mineraaleiksi ja energiaksi.

Lopulta talvi saapuu myös Japaniin, eikä ole enää niin lämmintä yötä, jolloin voisin kuulla laulukaskaiden laulun. Hämähäkit verkkoineen ovat poissa. Taivaalta leijailee lumihutaleita ja tuuli on raaka. Luonto on hiljentynyt. Kun muistelen saapumistani Japaniin, tuntuu kuin siitä olisi pidempi aika muutaman kuukauden sijaan. Kylmenneen ilman myötä myös tuoksut ovat haipuneet. Kävelen kuivien lehtien kattamalla maalla ja ne kahisevat jaloissani. Nostan käsiini lehtiä, joihin hyönteiset ovat jättäneet jälkensä. Samaan aikaan ovat luumupuiden silmut jo alkaneet pullistua, lupauksena pian koittavasta kukinnasta, joka aloittaa kevään.

kasvit / hauraus

Olen varttunut taajamassa metsänlaidalla ja rakastanut aina luonnossa liikkumista. Puutarhurin ammattitaito on tuonut myös toisen näkökulman kaupunkitilaan ja rakennettuun luontoon. Kuvataiteilijana huomaan kasvien olevan poikkeuksetta mukana teoksissani ja olen pitänyt tätä tärkeänä. Kasvit kiinnittävät huomioni ja kun asiaa

32 French & Mottershead.

alkaa ajatella, ymmärtää, että kaikki ympärillämme on kasveista lähtöisin. Dokumentti *Maa -Elämän planeetta* kiteyttää kasvien tärkeyden toteamuksella: ”yksi väri tekee maasta erityisen ja kertoo kotimme olevan ainutlaatuinen hengittävä planeetta ja se väri on vihreä.”³³ Tämä tuntuu kuitenkin helposti unohtuvan. Kasvit ovat taustalla, ne tuottavat hapen hengitettäväksemme ja ravintomme, joita ilman emme selviäisi hetkeäkään. Taiteen teoksissa kasvit ovat taustalla puuna, kankaina ja papereina, joille teokset rakentuvat. Energiamme tulee fossiilisista polttoaineista, öljystä, esihistoriallisista kasveista ja meren eliöistä. ”Sitä, mikä maailma on, on kysyttävä kasveilta, koska juuri ne tekevät maailman”,³⁴ kirjoittaa Emanuele Coccia. Kun seison metsässä hengittävien puiden ympäröimänä, voin unohtaa itseni, kuolevaisuuteni ja arkeni murheet. Tästä lähtökohdasta luonto on tullut keskeiseksi osaksi tekemistäni. Kun ahdistus maailmassa olemisesta kasvaa liian suureksi kosketan maata. Kävelen. Vedän ilmaa syvälle keuhkoihini. Kosketan kasvin pintaa.

Luonnosta ei löydy aikaa. Ei löydy mennyttä, eikä tulevaa. Luonnosta löytyy eri tahtista muutosta, kiven muutosta ja kasvin muutosta. On eläimen sydämen sykettä, nesteiden virtaamista. Aika sellaisenaan syntyy kokemuksessa.³⁵ Siinäkö se lohtu sijaitsee? Siinä kohdassa, jossa voi huomata, ettei ole mennyttä, eikä tulevaa. On vain tapahtumia, jotka kulkevat eteenpäin omalla painollaan, omassa maailmassaan, ilman ihmisen ajattelun luomia vankiloita, ilman hyvää ja pahaa.

Taiteen tekeminen tuntuu joskus kamppailulta katoamista vastaan. Maailman hauraat hetket ja materiaalit on siten tallennettu kuviin ja teksteihin. Ei riitä, että katson hetkessä, vaan haluan myös kuvata ja näin mahdollistaa hetkeen palaamista ja sen jakamista. Muistojen kerääminen

33 BBC 2023.

34 Coccia 2016. 18

35 Purokuru 2023.

on toisinaan lähes pakkomielleistä, vaikka tiedän, ettei kaikkea ole mahdollista säilyttää. Eikä kuulukaan olla.

Charlotta Östlundin teokset kertovat minulle hauraudesta. Niissä kasveista on muodostettu uudenlaisia rakennelmia, joissa kasvit yhä esittävät itseään, mutta nyt erilaisessa kokoonpanossa. Museo ja kokoelma saavat uudenlaisia merkityksiä, kun Östlundin teokset ovat esillä osana Splitting Gates – Sounds Afloat -näyttelyä Helsingin Luonnontieteellisen museon geologisissa kokoelmissa. Siellä hauraista kasveista muodostetut teokset on asetettu vitriineihin yhteen kokoelman kivien kanssa. Kiven ja kasvin kaksi erilaista tahtia lomittuivat. Lisäksi mukana oli ihmisen pyrkimys hallita ja tarttua tuohon ajan kulkuun, laittamalla kaikki museoon, ikään kuin pysähdyksiin. Östlund itse kertoo kuinka kasvillisuutta seuraamalla voi havainnoida jatkuvaa rakentumista ja hajoamista. ”Tämä muutosprosessi, joka yleensä tapahtuu muutamien kuukausien aikana, voi joissakin muissa tapauksissa kestää miljoonia vuosia, tai olla kätkössä omassa kehossamme.”³⁶ Hän kirjoittaa, kuinka hauraiden materiaalien kanssa aistit terävöityvät sekä hänellä itsellään työskennellessä, että katsojilla teosta kokiessa.³⁷ Tämä on minullekin totta, erityisesti juuri kasvimateriaalin kanssa työskennellessä prosessissa on mukana kaikki aistit ja läsnäolo on voimakasta.

pyhyys / metsä

Japanissa matkustan tapaamaan ystävääni. Kun saavun hänen luokseen, menemme jo samana iltana tervehtimään pyhätön henkiä. Tämä Echizenissä sijaitseva pyhättö on omistettu paperin jumalattarelle ja se sijaitsee vuoren kyljessä, lähes sulautuneena metsään. On ihanaa olla hänen kanssaan tässä paikassa. Suurten puiden läs-

36 Östlund. 2024

37 Östlund.

näolo ja vuoren kohoaminen rakennusten takana tekee paikasta maagisen. On jo pimeää, mutta pimeys kietoo meidät sisäänsä pehmeänä ja turvallisena. Kumarramme kahdesti, taputamme käsiä kahdesti, kumarramme keran. Kädet on liitetty edessä yhteen. En ole oikein rytmisä. Äänet, joita pyhien paikkojen ympärillä kuuluu ovat kauniita. Kuulen puut. Voimakkaat tuulet kohisevat korkealla oksistossa. Kuulen kolikoiden kilahdukset ja kolahdukset puisessa laatikossa, niiden lennettyä sen puisen ritilän väleistä. Kuulen taputukset. Pehmeän ihon peittämien luiden välistä pakenevan ilman. Kun joku tarttuu paksuun köyteen ja ravistaa siihen kiinnitettyä suurta kulkusta, kaikuu rakenteissa metallin ääni vasten metallia. Kulkunen ei ole kevyt ja sen ääni on matala ja raskas. Se tuntuu koko ruumiissa. Hengitys pakenee keuhkoista hiljaa. Tunnen vastuun painoa. Ruumiissani ei vielä ole toistojen tuomaa varmuutta, joka luo liikkeiden kauneuden. Lähtiessämme kuljemme portista. Kerrot keskities olevan varattu hengille, joten kuljemme reunalta. Mennessämme vielä pysähdyimme ja kumarramme kerran syvään.

Kyseessä ei ole rituaali, joka olisi omani, johon olisin syntynyt. Nyt koen sen kuitenkin ruumiillani ja kunnioitan sitä läsnäolollani. Toistan eleitä ottaakseni osaa ja ymmärtääkseni paremmin. Todistaakseni ja tietääkseni jotain, jota en tiennyt aikaisemmin. Japanin alkuperäiskultin *shintōn* mukaan metsä on jumalten temppeli ja entisaikaan pelkästään oranssi *torii* -portti riitti merkitsemään pyhää paikkaa, rakennuksia jumalille ei erikseen ollut.³⁸ Minna Eväsoja kirjoittaa *shintōn* elollistavan luonnon ja sen kivet, puut, joet ja vuoret. Jumaluuksien läsnäolo osoitetaan vyöttämällä esimerkiksi erikoisen muotoinen kivi tai puu *shimenawa* -nimisellä köysipunosvyöllä, josta roikkuu valkoisia siksakin muotoisia paperisuikaleita. Näin jumalainen ja maallinen elävät rauhassa rinnakkain.³⁹

38 Eväsoja 2008. 28.

39 Eväsoja 2008. 28.

Kuten niin monet asiat Japanissa myös japanilaisten suhde luontoon ja sen henkiin inspiroi minua. Rakastan sitä, kuinka pyhyys kietoutuu arkeen, jokapäiväiseen elämään ja populaarikulttuuriin. Hayao Miyazakin *Ystäväni Totoro* ja *Henkien kätkemä* ovat lempielokuviani ja niissä kiteytyy jotain siitä, kuinka uskomukset ja pyhyys voivat kietoutua arkeen sitä rikastuttavalla tavalla. Henkisyys ja hengellisyys ovat yhteydessä lohtuun ja lohdullisuuteen sekä mahdollisuuteen olla läsnä hetkessä. Jotain mitä on metsässä, on myös uskossa ja taiteessa. Puut ja metsä ovat myös suomalaisille tärkeitä, mutta samalla tuntuu, kuin olisimme kadottaneet jotain yhteydestämme. Myytti elämän puusta, joka yhdistää maan ja taivaan valtakunnat, elävien ja kuolleiden maailmat on painunut unohdukseen ja 1800-luvun lopulle asti kirkko kaatoi vanhoja uhrilehtoja kristinuskon tieltä,⁴⁰ kirjoittaa kasvitieteen professori Sinikka Piippo. Silti siitä on vasta hetki, kun suomalaisten suhde metsään oli kunnioitettava. Sellainen sen tulisi olla tänä päivänäkin, sillä metsien monimuotoisuuden säilymisestä on ilmastonmuutoksen edetessä tullut meille kaikille kohtalonkysymys.

40 Piippo 2018. 10.

osa II / jälkeen

kuva 2.

teosprosessi

Teosta valmistaessani minulle on ollut tärkeää, että se on luonnosta ja luonnollisista materiaaleista. Kasvimateriaali on nopeasti uusiutuvaa ja sillä on minulle oma arvonsa. Katoamisen ja säilyttämisen pohtiminen taiteessa on mukana teoksissani temaattisesti, joten on luonnollista, että myös materiaalien valinnat tukevat näitä ajatuksia. On mielestäni tärkeää tiedostaa oma paikkansa maailmassa ja pyrkiä se mielessään itselleen parhaisiin ratkaisuihin. Luontokadon ja ilmastonmuutoksen pohtiminen voi lamaannuttaa, joten työskentelyn tulisi olla sellaista, että se tuntuu itsestäni hyvältä. Kuvan Kevät 2024 -prosessissa mieleeni nousi usein ajatus teoksen katoavaisuudesta, siitä, että se voi maata. Tiedostan, ettei taidetta lähtökohtaisesti tehdä sen tuhoutumista pohtien, mutta ajatus maatumisesta tuntui nyt tärkeältä ja nousi mieleeni usein.

Paperin valmistuksessa voidaan käyttää uutta kasvikuivattua, mutta myös uusiokäyttää jo kertaalleen muotoiltua massaa. Tämä materiaali voi olla kankaita tai papereita, kuten koevedoksia tai papereiden reunoista leikattuja ylijäämiä. Paperinvalmistuksen prosessi vie paljon aikaa, ja se vaatii kehollista läsnäoloa. Tarvitaan myös paljon vettä. Kun aloitin paperin valmistuksen, mielessäni oli kuva paperista, jollaista halusin valmistaa. Kuitenkaan se ei ollut lopulta niin yksinkertaista. Kokeilin uudestaan ja uudestaan erilaisia tapoja päästä lähelle lopputulosta, jota tavoittelin. Tavoittelin paperille tietynlaisia ulkonäköä, mutta myös läpikuultavuutta. Materiaalin valinnassa tärkeää onkin sen olemuksen lisäksi ollut sen suhde kauneuteen. Pidän läpikuultavaa pellavapaperia kauniina, samoin kuin julkaisuun valitsemani ohutta luonnonvalkoista puukuidusta valmistettua paperia. Minna Salami kirjoittaa kauneuden olevan arvoitus: ”Jopa siinä filosofian haarassa, joka käsittelee kauneutta - estetiikassa - on alusta alkaen käyty keskustelua siitä, ovatko olennot (ihmiset, asiat, luonto) itsestään kauniita vai heijastaako

ihminen niihin hyveellisiä ominaisuuksia, jolloin ne näytävät kauniilta.”⁴¹ Kuitenkin myös aistit kietoutuvat mukaan kauneuden käsittämiseen kun mennään kauneutta tarkoittavan sanan alkujuurille: ”Kauneutta tarkoittava sana on tullut joihinkin kieliin latinan sanasta *bellitatem*, joka tarkoittaa ’aisteja miellyttävää tilaa’. Jokainen viidestä aistista on kauneuden anturi,”⁴² kirjoittaa Salami.

tila / valo

Teos ei ollut saanut lopullista muotoaan edes mielessäni, kun pohdin valon vaikutusta siihen. Jo ennen tietoa teoksen paikasta tilassa, kuvittelin sen lähelle ikkunaa. Tämä sijainti oli minulle todella tärkeää luonnonvalon vuoksi. Luonnonvalo oli oleellista teoksen molemmille osille. Tulviessaan suuresta ikkunasta tilaan, valo valaisi teokset paljastaen niiden pintojen muodot ja epätasaisuudet. Se korostaisi näin ollen teoksen materiaalien luonnetta.

Platanus -teoksen sijoittuminen lähes kohtisuoraan ikkunaa vasten oli oleellista, sillä näin valo pääsi kulkemaan paperin lävitse paljastaen kuvion. Kuvio muodostui teoksen paksuuden vaihtelusta. Myötävalossa kuvio oli kyllä mahdollista nähdä, mutta himmeämpänä, hienoisena sävyvaihteluna. Vastavalossa kuviot puolestaan erottuivat vaaleina ja tummina alueina selvästi. Sävyerot ja pinnan materiaalisuus sekä haurauden tuntu katosivat vastavaloon katsottaessa. Tällöin korostui teoksen mittakaava ihmistä suurempana elementtinä.

Kiinnitin pintaan myös kuivattuja ja prässättyjä nukkapähkämön lehtiä, sillä halusin korostaa entisestään puolten erilaisuutta. Pidin lehtiä keinona nopeuttaa sen havainnon löytymistä, joka aukeaisi muuten hitaamman katsomisen kautta. Lehden pinnan nukkaisuus oli havait-

41 Salami 2020. 202.

42 Salami 2020. 233.

tavissa myötävässä, mutta vastavalossa se muodosti tumman alueen muuten läpikuultavalta materiaalilta.

Näyttelytilassa valolla oli myös toinen tärkeä tehtävä. *Magnolia* -julkaisua selatessa valo mahdollistaa kerrosten havaitsemisen, kun valo pääsee kulkemaan ohuen paperin lävitse. Valo muodostaa sivujen väliin tilan, luoden sinne varjoja. Valo paljastaa ja tekee maailman katseellemme havaittavaksi, mutta myös haurastuttaa ja hajottaa. Valitsin julkaisuun paperin, joka normaalisti sijoitetaan kirjan kansien väliin. Tätä puukuuduista valmistettua paperia ei ole käsitelty happovapaaksi, joten valo saa sen haurastumaan ja kellastumaan nopeammin, kuin kuvataiteessa yleensä käytetyt, käsitellyt tai luonnostaan happovapaat puuvillapaperit tai japanilaiset paperit. Käyttämäni paperi on suunniteltu kansien suojaan, mutta nyt altistin sen auringonvalolle. Asetin julkaisun lasisen vitriinin päälle, jotta valo voisi tuoda esille uusia läpikuultavuuden kerroksia.

Työstäessäni *Magnolia* -teosta piirsin ja leikkasin kuvioita lehtien lävitse käsin, mutta lopullisen teoksen valmistamisessa työskentelin laserleikkurilla. Laserleikkuri on kone, joka lasersädettä ja linssiä hyödyntäen leikkaa valolla materiaaleja. Leikkuria ohjataan tietokoneella, jonne on syötetty kuva- tai vektoritiedosto.

Valokuvaajalle valo on tuttu kumppani, mutta myös taidegrafiikan puolelta löytyy taitelijoita, joiden praktiikassa valo on päässyt päärooliin. Emilia Tannerin teokset tuntuvat läheisiltä, sillä Tanner käyttää työskentelyssään apuna niin auringonvaloa kuin laserleikkuriakin. Paperi ei ole teoksissa taustalla, vaan oleellisena osana, teoksen aiheena. Kuvataiteen maisterin kirjallisessa opinnyönteessään hän kirjoittaa laserleikkurilla työskentelyn olleen luonnollinen jatkumo auringonvalolla työskentelylle.⁴³ Tannerin teokset pureutuvat syvälle valon ja paperin suhteeseen pohtien katoavaisuutta, aikaa ja energian liik-

43 Tanner 2021. 6.

keen mukanaan tuomaa muutosta. Teosten teemana on materiaalin, sekä havainnon hauraus, ja hän kirjoittaakin näiden muistuttavan myös kaikesta siitä mitä emme näe emmekä ymmärrä: meitä ympäröivästä pimeydestä.⁴⁴

Ilmastointi / ilman kosteus

Olin ajatellut tilassa olevien ihmisten kulkemisen sekä ovien avaamisesta johtuvien ilmassojen liikkeiden vaikuttavan teokseen, mutta kun asetin teokseni tilaan, kävi ilmi, että myös ilmanvaihdon puhaltimet liikuttivat kevyttä paperia. Teos muutti hetki sitten näkymättömät ilman liikkeet näkyviksi. Nuo virtaukset olivat vaihteita. Tuntui, että teoksen liikettä tarkkaillessani tiesin nyt jotain enemmän itse rakennuksesta. Jokin näkymätön tuli näkyväksi, kun paperin avulla ilman liikkeet paljastuivat. Yritin tuntea niitä ihollani, mutta ihoni ei ollut siihen tarpeeksi herkkä. Olin liian kaukana ilman ulostuloventtiileistä.

Näyttelyn viimeisellä viikolla tapahtui jotain. Teokseni Platanus venyi yllättäen. Olin ajatellut, että niin saattaa tapahtua. Suurikokoinen paperinen teos elää ilmastokosteuden vaikutuksesta, mutta tuntui kummalliselta, että tämä tapahtui vasta kolmen viikon kuluttua näyttelyn alkamisesta. Saman viikon maanantaina oli ukkostanut ja satanut rankasti. Pohdin voisiko se olla syy. Samaan aikaan ilmanvaihdon puhaltimet liikuttivat teosta tuttuun tapaan. Niiden vaikutus ei ollut koskaan tasainen vaan minulle täysin epälooginen. Uskoin siihen vaikuttavan ovien avautumiset ja sulkeutumiset tilassa ja sen ulkopuolellakin, aina ulkotilaan saakka. Kuulin myöhemmin, että ilmastointia oli säädetty näyttelyn viimeisellä viikolla. Se sai kuulemma aikaan kaikkien paperipohjaisten teosten muutokset näyttelyssä. Itselleni tilanne ei ollut katastrofi, mutta toki se harmitti minua, sillä olin ollut todella tyytyväinen valintaani, jossa teos oli vain

44 Tanner 2021. 77.

muutaman senttimetrin irti maasta. Kevyen paperin ja betonisen lattian väliin tuntui syntyvän jännitettä. Viimeisen viikon ajan teos kuitenkin osui lattian pintaan.

katsojan liike tilassa

Katsoja liikkuu tilassa ja kohtaa teoksen omalla tavallaan. Hänen on mahdollista kiertää teoksen ympäri ja tarkastella sitä aivan läheltä, sekä kauempaa. Hän mahdollisesti kumartuu vitriinin päälle asetetun *Magnolia* -julkaisun puoleen, saattaa kyykistyä sitä selaamaan tai sitten nostaa sen käsiinsä. Vitriini on asetettu suorassa suhteessa *Platanus* -teokseen, mutta julkaisua selaamaan voi asettua myös toiseen suuntaan kohti ikkunaa. Halusin jättää mahdollisuuden auki, enkä edes yrittää pakottaa kävijälle tiettyjä reittejä tai liikkeitä, vaikka olenkin pohjinnut niitä. *Platanuksen* lähellä sen koko korostuu, sillä se on neljä metriä korkea. Sen rinnalla jokainen ihminen tuntee olonsa pieneksi. Läheltä kulkiessa saattaa kuulla hiljaista rapinaa, kun paperi liikahtelee ilmassa.

Lasinen vitriini on matalalla. Kuten sen esikuvana olleiden maassa makaavien lehtien, on nyt julkaisun puoleen kumarruttava tai kyykistyttävä erikseen. *Magnolia* -teoksen sivuja käännellessä tuntee sormissaan paperin karheuden ja ohuuden. Kaikki sivut ovat saman paksuisia, eikä kansia ole erikseen. Kerroksien läpi kuultavat reikien hieman tummemmat reunat. Ilman kansien tuomaa suojaa sivut ovat alttiimpia muutokselle.

Tuntui tärkeältä, että näyttelyn aikana tapahtuvalle muutokselle on annettu tilaa ja mahdollisuus. Aurinko pääsee koskettamaan teosta kellastuttaen ja haurastuttaen. Samalla sormista tarttuu paperiin rasvaa ja sivut saattavat myös hieman rypistyä kosketuksesta. Näitä muutoksia on kuitenkin näyttelyn lyhyen aikajänteen vuoksi melko haastavaa huomata. Julkaisu jatkoikin kellastumistaan

työhuoneeni pöydällä näyttelyn jälkeen. Samassa asennossa ollessaan sivujen läpi alkoi piirtyä jälkiä seuraaville sivuille, joihin muodostui haaleita kellertäviä alueita.

vielä yksi juttu / lopuksi

Viimeisiin viikkoihin asti ennen näyttelyn avautumista, mietin, mitkä osat tekemisestäni tulisivat tilaan näytille. Minulla oli kuivattuja kasveja, valokuvia sekä tekstiä, joiden mukana olemisesta haaveilin, mutten millään saanut niitä asettumaan yhteen kokonaisuudeksi. Muut tilaan tulossa olevat teokset vaikuttivat päätökseeni ottaa mukaan juuri nämä kaksi osaa. *Kuvan kevät 2024*-näyttely oli massiivinen viidenkymmenen yhden taiteilijan teosten muodostama kokonaisuus. Vaikka työskentelimme toisistamme erillään, oli tilassa mahdollista nähdä teosten välillä syntyvä keskustelu.

Omien teosteni ollessa vielä keskeneräisiä tapasin näyttelyyn osallistuvan Elsa Heikkilän ja keskustelimme teokistamme. Tunsin onnea siitä, että meidät oli sijoitettu samaan tilaan. Heikkilän teos oli ääni-installaatio sijoitettuna tilan seinälle ja kattoon, ja se muistutti minua heti hyönteisten äänistä Japanissa. Ääni oli jotain, joka oli ollut minulle kokemuksessani tärkeää, mutta itselläni ei ollut taitoja sen tuomiseen teoksen osaksi äänenä, vaan olin ajatellut kirjoittaa noista äänistä ja liittää tämän tekstin teokseen. Heikkilän teoksen koneelliset naksahdukset kuuluivat kattoon sijoitetuista kaiuttimista hienovaraisina, vaihtelevina rytmeinä. Tuntui hienolta yhteensattumalta, että teoksemme pääsivät nyt täydentämään toisiaan. Ei tuntunut enää yhtään pahalta jättää omaa tekstiä pois kokonaisuudesta. Myös nähdessäni Arno Westerbergin maalaukset puista, sisälläni läikähti. Olin pohtinut kuinka kuvaamani puunrungot voisivat tulla mukaan. Kuvissani puihin oli solmittu ja nidottu nauhoja, ja ne viittasivat niin *Shintōn* kuin kaupunkitilaankin merkkeineen ihmisistä.

Nähdessäni Westerbergin maalaukset tunsin, ettei valokuvilleni olisi tilassa tarvetta, sillä se mitä olin kaivannut, oli jo noissa maalauksissa. Jos näyttely olisi ollut oma yksityisnäyttelyni se olisi muotoutunut hyvin erilaiseksi, mutta nyt pidin kokonaisuuden osana olemisesta.

Japanissa vietetyt kuukaudet mahdollistivat minulle rauhaa keskittyä omiin ajatuksiini. Hakeuduin tietoisesti tilanteeseen, jossa sain viettää runsaasti aikaa yksin. Olen viihtynyt taiteenopintojen parissa ja osana opiskelijoiden yhteisöä. Kuitenkin opintojeni loppupuolella olen tuntenut väsymystä ja kaipuuta jonnekin, jossa voin ajatella rauhassa ilman instituution luomia vaatimuksia ja rakenteita. Opiskellessa instituutio on se, joka määrittää päivien rytmiä, ihmisiä, joiden kanssa aikaa vietetään sekä tiloja, joissa ollaan. Olen halunnut oppia kaiken mahdollisen, jota opinnot voivat minulle tarjota. Nyt koen olevani valmis poistumaan koulusta. Etsimään itse ne tilat, joissa tunnen oloni hyväksi. Otan mukaan ne ihmiset, joiden kanssa oleminen on muodostanut tärkeitä suhteita.

Japani ja tämän lopputyön tekeminen näyttivät sen mitä koulun jälkeinen aika voisi parhaimmillaan olla: rauhaa ajatella ja työskennellä taiteen parissa omilla ehdoillani. Nautin ajan ottamisesta, joka nyky maailmassa on haaste. Itselläni se on liittynyt omien moneen suuntaan kulkevien mielenkiinnonkohteiden ja ajallisten resurssien rajallisuuden lisäksi myös taloudellisiin resursseihin ja ajatuksiini hyvästä elämästä. Työni puutarhurina on rahoittanut opintoni ja mahdollistanut minusta tulla se, joka nyt olen. Taiteen tekeminen on osa arkeani nyt myös silloin, kun olen näennäisesti muussa puuhassa. Kuten tunteet, tuntemukset ja ajatukset, kietoutuu taide lähes kaikkialle elämässäni. Kuvien ja kuvallisten esitysten luominen, keräily sekä kirjoittaminen ovat asioita, joista pidän ja joita aion aktiivisesti vaalia myös jatkossa.

kuva 3.

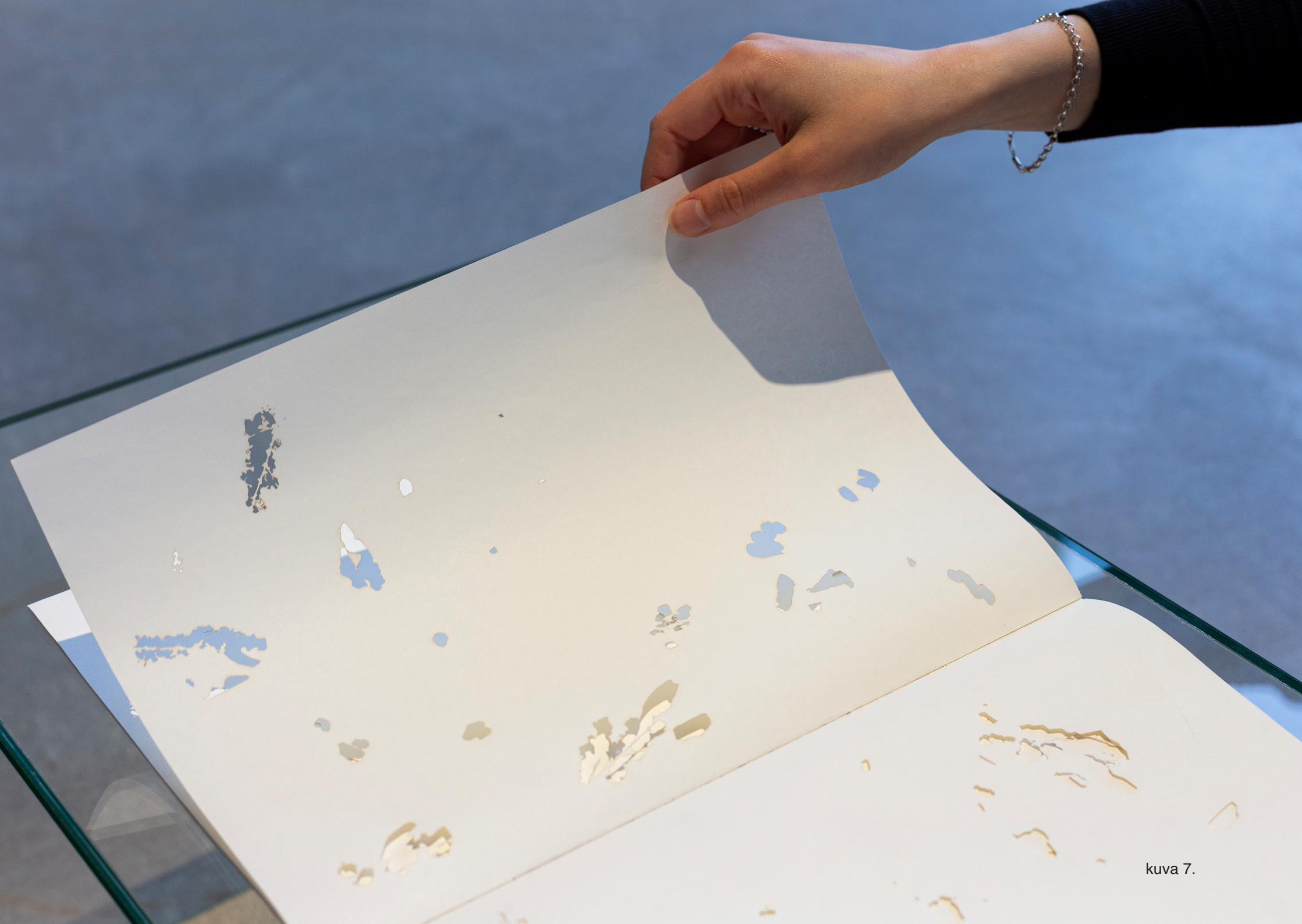
kuva 4.

kuva 5.

kuva 6.

kuva 7.

Kirjallisuus:

Aaltola, Elisa; Keto, Sami. 2018. *Empatia. Myötäelämi-
sen tiede.* Helsinki: Into Kustannus Oy.

Barthes, Roland. 1983. Empire of Signs. *L'Empire des
signes.* Kääntänyt Richard Howard. New York: Hill and
Wang.

Bennett, Jane. 2020. Materian väre. *Vibrant Matter. A
Political Ecology of Things.* Suom. Tapani Kilpeläinen.
Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry & *niin &
näin.*

Cameron, Julia. 2012. Tie luovuuteen. *The Artist's
Way.* Suom. Pekka Pakkala. Helsinki: Like Kustannus
Oy.

Coccia, Emanuele. 2020. Kasvien elämä. Sekoittumi-
sen metafysiikkaa. *La vie des plantes. Une métaphy-
sique du mélange.* Suom. Jussi Palmusaari. Helsinki:
Tutkijaliitto.

Derrida, Jacques. 2021. Eläin joka siis olen. *L'animal
que donc je suis.* Suom. Anna Tuomikoski. Helsinki: Tut-
kijaliitto.

Duras, Marguerite. 2005. Kirjoitan. *Écrire.* Suom. Anni-
ka Idström. Helsinki: Like

Eväsoja, Minna. 2008. *Bigaku -Japanilaisesta kauneu-
desta.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Johansson, Hanna; Seppä, Anita toim. 2021. *Taiteen
kanssa maailman äärellä. Kirjoituksia ihmiskeskeisestä*

ajattelusta ja ilmastonmuutoksesta. Taideteoreettisia
kirjoituksia Kuvataideakatemiasta (13). Helsinki: Kustan-
nusosakeyhtiö Parvus.

Kafka, Franz. 2005. *Kootut kertomukset.* Suom. Aarno
Peromies. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Kilpi, Eeva. 2006. *Perhonen ylittää tien. Kootut runot
1972–2000.* Helsinki: WSOY

Krohn, Leena. 1986. *Tainaron.* Porvoo: WSOY

Kurenniemi, Marjatta. 1978. *Pukke Punamuurahaisen
seikkailut.*

Lahiri, Jhumpa. 2022. Toisin sanoin. *In altre parole*
(Milano: Guanda, 2015) Käännös Johanna Heikkilän
opinnäytteen taiteellisesta osasta: *Amateur transla-
tor.* Teos oli esillä *Kuvan Kevät 2022* -näyttelyssä. A2
kokoisen Risografialla vedostetun teoksen sai ottaa ha-
lutessaan mukaansa.

Närhinen, Tuula. 2016. *Kuvatiede ja luonnontaide. Tut-
kielma luonnonilmiöiden kuvallisuudesta.* Helsinki: Tai-
deyliopiston Kuvataideakatemia.

Pallasmaa, Juhani. 2016. *Ihon silmät -arkkitehtuuri ja
aistit.* Suom. Kirsi Heininen-Blomstedt. Helsinki: ntamo

Piippo, Sinikka. 2018. *Elinvoimaa puista. Terveyttä
miehelle ja keholle.* Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Salami, Minna. 2020. Aistien viisaus. *Sensuous Kno-
wledge.* Suom. Sini Linteri. Helsinki: Kustantamo S&S.

Turunen, Aki. 2021. *Tuoksujen Atlas.* Helsinki: Kustan-
nusosakeyhtiö Aula & Co.

Painamattomat lähteet:

Airola, Tytti; Närhinen, Tuula. 2019. Insects among us: WING BEATS -a Karaoke Booth for Insects. <https://www.researchcatalogue.net/view/474888/552007> (Viitattu: 29.09.2024).

BBC:n dokumentti sarja. Jakso 3 *Maa – Elämän planeetta – Vihreä planeetta* <https://areena.yle.fi/1-66606075> Kohdassa 1:36. Earth. Tuotanto: BBC/PBS, Iso-Britannia 2023. (Viitattu: 30.09.2024).

French, Rebecca; Mottershead, Andrew. *Woodland.* Ääniteos, (21:30 min) - Afterlife sarjasta. Näin teoksen itse vuonna 2015 New Performance Turku -festivaalilla, mutta teosta on esitetty näyttelyissä ja tapahtumissa ympäri maailmaa. <https://frenchmottershead.com/works/woodland/> (Viitattu: 29.09.2024).

Koskinen, Ville. 2021. *Under control.* Videoteos (17:16 min). <https://www.av-arkki.fi/works/under-control/> (Viitattu: 29.09.2024).

Purokuru, Pontus. 2023. *Selitä mulle* podcast jakso: lyhyt johdatus ajan ajatteluun, kohdassa 22 min.

Saarinen, Leena. 2020. *Etydejä linnuille.* Ääniteos, sekä julkaisu. <https://www.leenasaarinen.com/etudes> (Viitattu: 29.09.2024).

Silfverberg, Anu. 2020. *Long Play 88: Hellät apinat.* Helsinki: Long Play Media Oy. Näyte artikkelista: <https://www.longplay.fi/pitkat/hellat-apinat> (Viitattu: 29.09.2024).

Tanner, Emilia. 2021. Kuvataiteen maisterin opinnäyte. Taideyliopiston Kuvataideakatemia, Taidegrafiikan koulutusohjelma. Saatavilla verkossa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201146013>

Östlund, Charlotta. 2024. <https://sculptors.fi/exhibition/charlotta-ostlund/> (Viitattu: 30.09.2024).

Östlund, Charlotta. <http://www.charlottaostlund.com/taiteestani> (Viitattu: 30.09.2024).

Kuvaluettelo:

kuva 1. Plataanin runko, 2023.	12
kuva 2. Magnolian lehti, 2024.	40
kuva 3. <i>Platanus.</i> Yksityiskohta vastavalossa, 2024	50
kuva 4. Ripustuskuva vastavalossa. 2024.	51
kuva 5. <i>Platanus.</i> Yksityiskohta myötävalossa, 2024	52
kuva 6. Ripustuskuva myötävalossa. 2024.	53
kuva 7. <i>Magnolia.</i> 2024	54-55

Kaikki kuvat: Mira Vornanen.

